

Föreningen för Västgötalitteratur

Meddelande

År 2017

NR 1

2017-03-01

Exlibris för ett slottsbibliotek

Ovanstående exlibris är tecknat och koppargraverat år 1888 av konstnären Robert Haglund (1844-1930). Uppdragsgivare var friherre Nils Silfverschiöld på Koberg. Han var just då i sin mest verksamma fas som boksamlare och hade redan i tanken påbörjat ombyggnaden av Kobergs slott till ett värdigt hölje för sina samlingar. Här skulle det väldiga biblioteket rymmas. Bokhyllorna av ek blev klara och sattes upp strax före hans död 1892 (se sid 4).

Till böckerna fogades ett exlibris med det Silfverschiöldska friherrliga vapnet. Exlibriset finns i två gravyrvarianter och två i litografi. Intressant är att det ursprungliga exlibriset var felstavat. I stället för *Bibliotheca* skrev Haglund *Bibliotheka*. Sedan felet upptäcktes makulerades upplagan så när som på ett mindre antal exlibris.

Det är märkligt att ytterligare ett unikt slottsexlibris finns felstavat. Samme konstnär stavade nämligen fel då han utförde ett exlibris i koppargravyr för Trolleholms bibliotek och Greve Trolle-Bonde 1890. Återigen var det ordet *Bibliotheca* som spökade precis som i Kobergsfallet, *Bibliotheka* vilket upptäcktes sedan fem exemplar hade tryckts.

Självklart uppstod en samlarhysteri att få bli vid ett exemplar av dessa feltryck. Den ende som bevisligen lyckades förvärva båda var den store exlibriskännaren C. M. Carlander (1837-1911) – men så var han också västgöte till börden!

Nog är det märkligt att just besynnerliga feltryck blir rariteter på samlarmarknaden, både vad gäller exlibris och böcker!

Föreningen för Västgötalitteratur
Box 325, 532 24 Skara • Tfn 0511-165 40
Plusgiro 59 24 33-7 • Bankgiro 663-2574
Epost: sven-olof.ask@tele2.se
www.vastgotalitteratur.nu

Ordförande: Johnny Hagberg, Skara. 0510-48 52 15
jarpas.pastorat@svenskakyrkan.se

Vice ordf.: Gerd Ljungqvist-Persson, Od. 0513-600 29
info@creadiem.se

Skr. Annicka Berggren, Söne. 0510-53 10 01
annicka.berggren@gotene.se

Skattnästare: Sven-Olof Ask, Skara. 0511-165 40
sven-olof.ask@tele2.se

Anne Andersson, Vårgårda, 0322-624713
anne.andersson@telia.com

Tore Hartung, Mariestad. 0501-187 42
tore.hartung@comhem.se

Ritwa Herjulfsson, Göteborg. 0762-11 40 31
ritwa@herjulfsson.se

Niklas Krantz, Göteborg. 0762-68 30 04
b2_gods@hotmail.com

Christina Ström, Skarstad. 0512-205 19
vatteljuset@telia.com

Clary Winberg, Trollhättan. 0520-748 19
clary.winberg@gmail.com

Årsavgift 2017: Enskilda medlemmar 100 kr,
Åkta makar/sambor/institutioner 125 kr.

Meddelandet utkommer i februari, juni, augusti och
december. Författare ansvarar för innehållet i egna artiklar.

Redaktör och ansv. utgivare: Johnny Hagberg

Vi hälsar följande medlemmar välkomna till föreningen:

Inger Andersson, Lomma
Kent Andersson, Mölndal
Ulla-Britt Claesson, Linköping
Roland Hammar, Deje
Rakel Hansson, Skövde
Elisabet Håstrand-Lönnermark, Skara
Mats Karlsson, Mariestad
Morgan Nilsson, Sexdrega

Vänersborgs museum

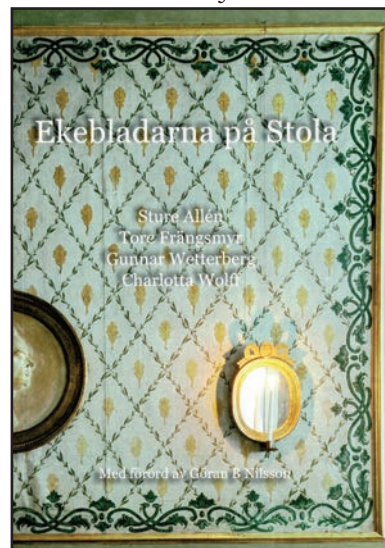
Värva en ny medlem – meddela oss namn och adress
(skicka en email till sven-olof.ask@tele2.se eller med-
dela via brev Box 325, 532 24 Skara), så skickar vi ett
välkommen till den nye medlemmen.
Som tack får Du därefter kostnadsfritt vår senaste bok!

Ekebladarna på Stola säteri är fortfarande aktuella

Släkten Ekeblad huserade under 16- och 1700-talet på Stola
säteri på Källand.

Lagom till jul presenterade Lokrantz förlag (Lidköping) en
ny bok om Ekebladarna. Johan hette en, följd av Claes och
Clas. Därefter kom Eva och Clas Julius.

Några ord om Eva. Hon var dotter till Magnus Julius De
la Gardie, brorson till den mer kände Magnus. 16 år gammal,
eller snarare ung, gifte hon sig med Claës Ekeblad. De bodde
på Stola eller i Ekebladiska huset i Stockholm, där Operan nu
ligger. Intresserad av vetenskapliga ämnen skrev hon ett par
uppsatser som publicerades i Vetenskapsakademiens hand-
lingar. En uppsats handlade om användningen av potatis.
Hennes rön var att man kunde göra bröd, brännvin, stärkelse
och puder av potatis. Det påstås att det var rönen om att
bränna brännvin av potatis som gjorde att Eva invaldes som
första kvinnliga ledamot i Vetenskapsakademien. Hon deltog
dock aldrig i någon sammankomst. Det var långt att resa från
Stola till Stockholm!

Boken har flera olika författare till de olika kapitlen, bl a
Sture Allén och Gunnar Wetterberg. Boken omfattar 55 si-
dor med vacker layout, och givetvis fina interiörbilder från
det vackra Stola. Boken kan beställas från Lokrantz förlag tfn
0735-695081 eller via email: anna@lokrantzforlag.se

Sven-Olof Ask

En bokförteckning från Kobbergs slott

Att förteckna sina ägda böcker är viktigt. Som samlare är det av intresse att notera varifrån en bok i samlingen kommer och vilket pris man en gång betalade. Likaså är noteringar om proveniens och ägare viktiga. Dessa anteckningar är till upplysning och glädje för den eller de som en gång går igenom samlingen.

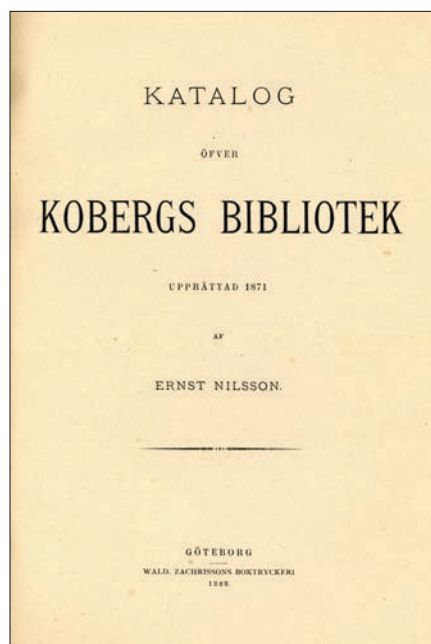
En ytterst sällsynt bokförteckning med västgötsk proveniens är *Katalog öfver Kobbergs Bibliotek upprättad 1871 af Ernst Nilsson*. Katalogen är tryckt i Göteborg 1889 och omfattar 59 sidor och i liten folio. Katalogen är tryckt i endast 5 exemplar. Då jag länge sökt katalogen i original var det mycket glädjande att kunna förvärva densamma för en tid sedan. Att den tillhört apotekaren Gustaf Bernström och är praktfullt bunden av Hofbokbindaren Gustaf Hedberg gjorde inte det hela sämre.

Friherre Nils August Silfverschiöld (1787-1878) hade sammanbragt denna samling och hans son, Carl Otto (1827-1879), lät en student, Ernst Nilsson, upprätta förteckningen. Tryckningen ombesörjdes av samlaren och bibliofilen Nils Silfverschiöld (1864-1892) som avskilde samlingen från den stora boksamling han själv skapat.

I det klassiska bokverket *Svenska Bibliotek och Ex libris* (1:a uppl. 1889 och 2:a uppl. 1904) författad av C. M. Carlander (1837-1911) anges att den äldre samlingen "egentligen bestod af utländsk litteratur från förra århundradet". Detta är inte riktigt. Större delen av Nils August Silfverschiölds samling bestod av svensk litteratur. Inte minst avdelningen "Geografi, Topografi och Resebeskrifningar" är relativt omfattande liksom naturalhistoria.

Nils August Silfverschiölds samling är mycket liten i jämförelse med Nils Silfverschiölds, en av Sveriges största privata. Om man även betänker att Kobbergbiblioteket skapades under en knapp 10-års period är den än mer märklig. Han började samla i liten skala redan under sin studietid i Lund. När han 1879 som femtonåring tillträdde Kobbergs fideikommiss, kunde hans bokliga intressen få fritt utlopp. Den unge baronen blev bara 28 år gammal. Han avled vid ett besök i Stockholm.

Nils Silfverschiöld levde verkligen för sina samlingar och det var också för deras vård han lät påbörja ombyggnaden av slottet, ett arbete han inte fick se färdigt. Under sin korta levnad lyckades han med hjälp av sakkunniga rådgivare, främst dåvarande riksbibliotekarien Klemming, att åstadkomma en åtminstone vad den äldre litteraturen beträffar så gott som fullständig samling. Avdelningarna teologi, svensk historia och vitterhet är mycket väl företrädda. Alla officiella svenska bibelupplagor, de flesta psalmböckerna och de äldre vittra författarna finns i utmärkta exemplar. Dock saknas märkligt nog Jesper Swedbergs Skarabibel från 1727-1728. Bland de 20.000 banden och 30.000 småskrifterna ryms också en stor samling svensk dramatik, äldre svensk topografi, reseskildringar och arkeologi. En annan stor avdelning är relationskrifter från 30-åriga kriget.

På bokauktioner i Stockholm 1886 och 1895 såldes Dupletter ur Kobergs bibliotek, nära 4000 nummer.

Biblioteksrådet Nils Sandberg har i Västgötlitteraturs årskrift 1991 en artikel utifrån bibliotekarien S Hallbergs kataloggenomgång av den äldre litteraturen på Koberg. En utförlig beskrivning av biblioteket finns i ovan nämnda C. M. Carlanders *Svenska bibliotek och Ex-libris* (1904). I *Svenska slott och herresäten vid 1900-talets början* (1910) finns också en kortare beskrivning av biblioteket liksom i *Nordisk leksikon för bogvaesen*. Den senaste beskrivningen finns i *Resa i tysta rum* från år 2004, s.176-187.

Alfred Victorin som var bistått baronen vid ordnandet och katalogiseringen av de inströmmande bokmassorna åren 1887-

1992, skrev vid Silfverschiölds död minnesord i *Svenska autografsällskapets tidskrift*, del 2, nr.4, dec 1892:

+

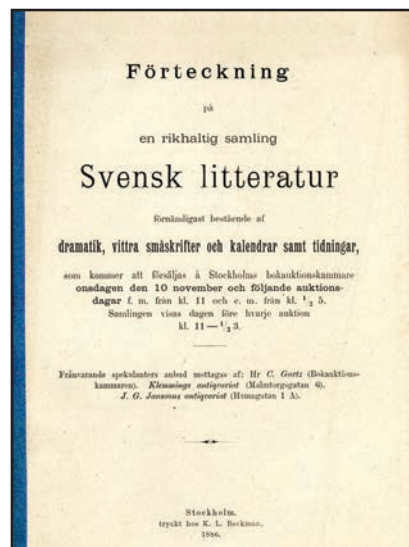
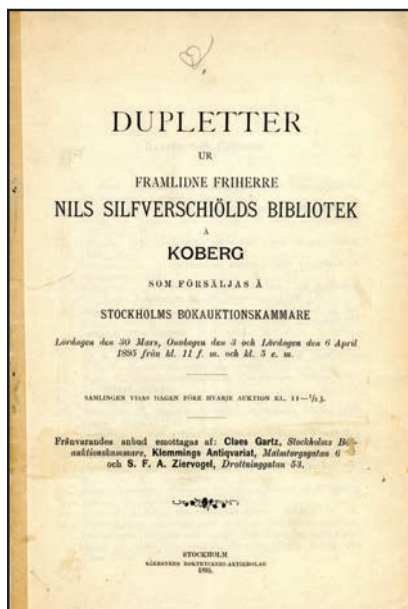
Nils Silfverschiöld

Det namn, som står ristat under dödskorset, egde god klang bland kännare, vänner och samlare af svensk litteratur. Det tillhörde en medlem af detta sällskap. Därför må och här sägas några ord till erinran om hans korta lefnads gärning.

Friherre Gustaf Otto Silfverschiöld, son till kabinettskammarherren Carl Otto Silfverschiöld och hans maka i 2:a giftet Christina Gustava Fredrika von Meijerhelm, föddes på Gåsvadholms fideikommiss i Halland den 25 juni 1864. Efter aflagd mogenhetsexamen våren 1885 tjänstgjorde han en kortare tid som volontär vid Kronprinsens husarregemente. Han öfvergaf dock den militära banan för att egna sig uteslutande åt värden af sina stora fideikommissegendomar, som tillfallit honom, sedan en farbroder, en äldre broder, farfar och far på mindre än 10 år efter hvarandra aflidit. Men hans helsas dagar blefvo snart räknade. Han hemsöktes af en tärande sjukdom, för hvilken han fåfängt sökte bot vid in- och utländska kurorter. I 5½ år bar han med tålig ståndaktighet och själfbeherskning sina svåra lidanden, tills döden äntligen kom som en befriare. Han afled i Stockholm den 31 mars 1892.

Friherre Silfverschiöld var af naturen rikt utrustad. Han hade ett klart och redigt hufvud, särdeles gott minne samt vaket och varmt intresse för en mängd allmänna frågor. På den plats, han

blifvit stäld i lifvet, hade han med dessa gåfvor sannolikt ut-
rättat mycket, om ej sjukdomen tidigt förlamat hans kraft och
med detsamma grusat hans förhoppningar, omintetgjort hans
föresatser. Han måste avstå från att söka dana sig för offentlig
verksamhet, ja, snart till och med finna sig oförmögen att kunna
ingripande delta i skötandet af sina många gods med all dess
skiftande detaljer. Umgängeslifvet blef honom och af samma
orsak förvägrat. Redan tidigt hade tanken på att inom Kobergs
ärevärdiga murar grundlägga ett bibliotek föresväfvat honom.
Förverkligandet af denna tanke blef hans hårdt pröfvade lifs
enda glädje, enda sysselsättning. Med en ifver och en hänförelse,
som söker sina motstycken inom vår biblioteksvärld, egnade han
sig åt sitt samlande, som hufvudsakligen gick ut på förvärf af äld-
re svenska böcker, raritetstryck och utländska skrifter, som röra
vårt land. Det var ett äkta svenskt bibliotek han ville bilda. Snart
var han också den förnämsta auktionskunden, och hvarje post
tillförde honom rika katalogsändningar från in- och utländska
antikvariat, hvilka gåfvo anledningar till stora beställningar. De
med hans bibliotek införlifvade skrifterna, större och mindre,
undersöktes ytterst noga, innan de insortrades på vederbörlig
plats. Under sin korta samlandetid, som på sin höjd kan anslås till
7 år, inrymde han på Koberg ett både till utseendet och till det
inre värdet omsorsfullt valdt bibliotek, som f.n. räknar minst
12.000 band och omkring 30.000 broschyrer.

Ännu under aftynandets sista långa veckor var intresset för
hans kära böcker oföminskadt. Den, som skrifver detta, stod vid
hans bädd några dagar före hans död; med förlorad talförmåga
och med slocknande blick gjorde han medelst tecken begrip-
ligt, att han önskade en sällsynt bok bestäld. Sitt slott på Koberg
ämnade frih. Silfverschiöld restaurera i ädel gammalsvensk stil.
Fullständiga ritningar därtill äro uppgjorda, men utförandet har
hittills inskränkt sig till de rum i hvilka hans efterlemnade bib-
liotek i dessa dagar håller på att uppsättas. Detta skall, väl vårdat
och, som vi hoppas, ytterligare ökat i den hängångne samlarens
anda, vackert vittna om varm verksamhetslust till den litterära
forskningsens tjänst.

A. V-n.

Sådana samlingar som Nils Silfverschiöld byggde upp skulle
idag vara nära nog omöjligt att upprepa. Boksamlare och därtill
ivriga sådana kommer alltid att finnas men både ekonomi och
utbud hindrar. Därför kan man med mycket beundran se till-
baka på dem som i gången tid med iver och kraft byggde upp
sina samlingar.

Avslutningsvis vill jag ta fram några textrader i boken *Carl
Snoiskys och G. E. Klemmings Brevväxling*, Stockholm 1919, sid.
128. De båda bibliofilerna utväxlar lärda kunskaper om böcker
men även om bokauktioner som hålls. I ett brev från den 17.3
1885 står det följande:

Här är nu ett friskt lefverne i bokvägen. Öfverdrifna priser
på allting. Stråle har åter godt om pengar och Silfverschiöld
än mera. 700 kr gaf den unge herrn för Atland 1-3 på Gyl-
denstolpes auktion, och den var ändå ej rätt hel. De kom att
slåss om bybeln 1540 på Bukowskis auktion i April och om
Argonautica i Österby; de bli salta bitar.

Feltryck! Se sidan 1

Rörstrandsdisponenten Gustaf Holdo Stråle (1826-1896) var
en fantastisk boksamlare som fick utstå lidandet att se sin sam-
ling säljas på grund av ekonomiska bekymmer. Men han kom
tillbaka, som texten ovan antyder, och fick återigen ihop en
vacker och god samling. Silfverschiöld köpte många av Stråles
böcker. Många var bundna av Gustaf Hedberg, ofta i skinnband
och med vacker och rik ryggförgyllning.

Silfverschiöld är utan tvekan en av de största västgötska bok-
samlarna genom tiderna.

Johnny Hagberg

En antikvariatskund berättar. Ett litet kåseri om ett sympatiskt habegär.

Böckernas hus. Antikvarietet i Tidan på Bo Björkdahls tid.

Det sägs ofta att vi boksamlare är individualister, och det stämmer säkert. Excentriska, mer eller mindre, är vi väl också, men vi är det på ett sympatiskt sätt. Men de som samlar på exempelvis frimärken, tändsticksetiketter eller gamla fioler, förstår oss inte alls. Och det är väl heller inte att begära.

Men även antikvariatsinnehavare är i sanning ett släkte av varierande personligheter. Det upptäckte jag redan i slutet av femtiotalet, när jag som mycket ung och grön i en tid arbetade i Göteborg. I denna Västkustmetropol fanns ett flertal antikvariat, vart och ett med sin speciella atmosfär. Redan när man kommit innanför dörren brukar man uppfatta och registrera den stämning som affären bedrivs under. Så var det då och det första intrycket brukar aldrig slå fel.

Några innehavare, manliga eller kvinnliga, är ytterst tillmötesgående när det gäller att visa den hylla, där den efterfrågade boken kan tänkas befinna sig. Andra gör på sin höjd en trött gest: - "Bakom hyllorna med böcker om trädgårdsskötsel ska den finnas! Har jag för mig!"

Nåja, det är naturligtvis skillnad på att sälja gamla böcker än t.ex. falukorv eller timmermansskjortor. Jag lärde mig snart att anpassa mig till den atmosfär som butiken bedrevs under.

En tid besökte jag ett mindre antikvariat i ett närliggande landskap. Innehavaren stod nästan hela tiden två steg bakom min rygg. Trodde han måhända att jag skulle förpassa någon bok i fickan utan att betala? Nej, icke så! Han var nämligen pedant uti fingerspetsarna, och varje gång någon av kunderna förflyttade en bok några millimeter, var han tvungen att omgående återställa ordningen... Tja, vad säger man?

Andra innehavare är pratsamma och bjuder på karameller och till och med kaffe, medan andra helt förskansar sig bakom dis-

ken eller skrivbordet. För all del, inte mig emot, bara prispolitiken är den rätta.

Vissa boksamlare brukar, som bekant, "tryffera" sina böcker med tidningsurklipp, vykort, små broschyrer och annat som ansluter till innehållet. När böckerna i förekommande fall omsider hamnar i antikvariatsens ägo uppträder innehavarna olika, har jag noterat. Vissa plockar sorgfälligt ur materialet och förpassar det till sop bingen. Detta är, anser jag, helt fel. Sådant material hör till bokens själ och vittnar om den tidigare ägarens intressen och ambitioner.

Själv tryfferar jag mina böcker på liknande sätt. Jo, jag vet att gamla tidningsurklipp kan gulna och missfärga inlagan. Men sådant går att förebygga. Man bara klipper till en bit papper av ett vitt A4-blad, viker det och placerar materialet i kuvertet. Lätt som en plätt!

Vår redaktör för *Meddelandet* har i nummer 4/16 belyst glädjen och spänningen med antikvariatskataloger. Jag kan inte annat än hålla med. Ack, forna tider. När man avslappnad och rofylld studerade en nyutkommen sådan katalog, befordrad av Kungl. Postverket, och samtidigt intagande en kopp nybryggt kaffe och ett wienerbröd. Den tiden är i stort sett förbi. (Suck!)

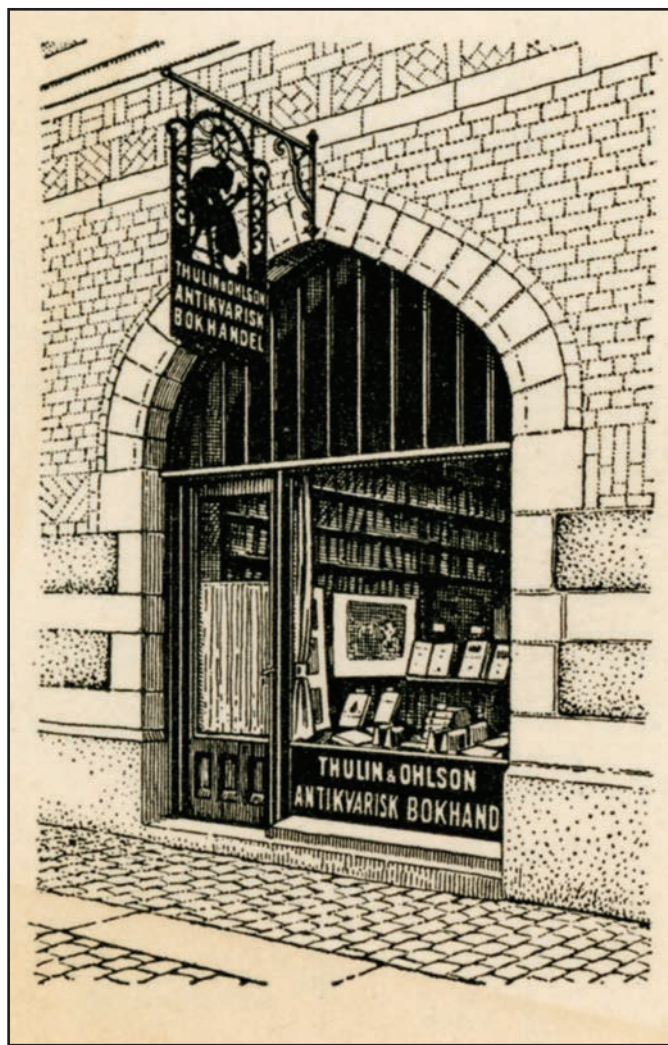
Beträffande bokjakten i antikvarieten måste man – förutom medhavd valuta – ha gott om tid. Helst också vara ensam. Är man i sällskap bör följeslagaren absolut vara likasinnad. Vem har inte upplevt en manande röst i bakgrunden: - "Skynda på nu, gamla böcker har du väl förut så det räcker!" Eller - "Fem minuter till då, sen går vi väl, eller hur?" Säg den glädjen med den bokjakten!

Under senare år har, som bekant, *second hand-butiker*, loppisar och liknande mutat in en del av antikvariatsens områden. Posi-

tivt eller negativt? Svårt att säga! Men förståelsen för böckernas särart är nog minimal på vissa håll. Vi kan mötas av skyltar där man upplyses om att böckerna i den eller den hyllan kostar ett visst belopp över lag. Oavsett vilka böcker det rör sig om. Det händer att innehavarna klämmer på en prislapp som inte går att avlägsna utan att boken skadas. Inte trevligt.

Citronpriset i detta sammanhang tog dock en innehavare av en *second hand-butik* som skrivit priset med svart filtpenna på främre omslaget. När jag påpekade det förkastliga i detta tittade han på mig med stora runda ögon. Jag förstod att han tänkte: Vad petig du är, sånt spelar väl ingen roll!

I Skövde finns ett antikvariat av lite speciellt slag. Där finns böcker, tidningar och seriehäften – Kronblom, kalle Anka, Fantomen och alla de andra – i riklig sortering. Det som inte ryms i hyllorna finns i bärkassar, kartonger och i svajande staplar. Affären påminner mycket om salig Samlaren, på sin tid ett antikvariat i Göteborg som bedrevs på liknade sätt. Vilket en och annan boksamlare kanske minns.

Detta är en miljö som jag trivs utmärkt i. Men, som sagt, det gäller naturligtvis att ha gott om tid vid besöken.

Alla är kanske inte av samma mening, men så är det ju med det mesta här i livet. Dessutom är det ju en särskild känsla, att låta blicken glida över bokryggarna i hyllorna, liksom att botanisera i kartonger, ICA-kassar och i de mer eller mindre lealösa staplarna. Vad döljer sig männe i botten? Den som håller med kan räcka upp handen!

Kenneth Alfredsson

Kärlek på Kavlås i jubileumsnummer

Kärlek har ändrat karaktär, sjöng Tage Danielsson och lite rätt har han förstås. Men kärleken har alltid varit komplicerad, det kan man lära av en artikel i jubileumsutgåvan av Dimbobygden, 50-åriga Dimbobygdens Fornminnes- och Hembygdsförenings årsskrift 2016.

Brita Planck, som har doktorerat i historia på Kärlekens språk – adel, kärlek och äktenskap 1750 – 1900, skriver där om kärlek och giftermål på Kavlås egendom kring år 1800. Av historieböckerna får vi ett intryck av att äktenskapen förr sköttes i ordnade former av fäderna som såg till att barnen gifte sig med rätt personer. Det vill säga personer med rätt titlar och rätt gårdar. Över huvud taget handlade det mycket om pengar, en stor del av människorna förblev ogifta av ekonomiska skäl. Men på Kavlås verkar känslorna ha fått stort spelrum.

Dog i duell

Äktenskapsbestyren på Kavlås skildras från 1784 då Reinhold Jakob von Essen gifter sig med 17-åriga Gustava Rudbeck, som hade ytterligare tre friare varav hon verkar ha älskat en särskilt, men han var för fattig. Så hon väljer Reinhold Jakob, bland annat påhejad av sin mor som själv hade Reinhold Jakobs far som ungdomskärlek. De lever lyckligt tills Reinhold Fredrik dör redan 1792, av en "stark förkylning" sägs det officiellt.

Men i själva verket dödas han på ett julkalas av en greve Claes Sparre, som möjligen var Reinhold Jakobs syster Anne-Margretes älskare. I alla fall trodde hennes man Georg Wilhelm Fock (som sägs ha varit Anne-Margretes mors forne friare) tydligen det, och gjorde gården Trestena till fideikommiss på spinnsidan, han trodde tydligen inte att sonen var hans. Det misstänkte kanske Reinhold Jakob också för han förebrädde på julkalaset greve Sparre för hans förhållande med Anne-Margrete, och detta resulterade i duell där greven drev sin värjpspets in i motståndarens bröst.

50-årsjubileum

Och förmodligen hade alla rätt, för när Anne-Margretes 25 år äldre man dör gifter hon om sig med just sin ungdomskärlek Claes Sparre, trots att han dödat hennes bror. Så fortsätter det i flera generationer, kärleken i överklassen var verkligen inte okomplicerad.

I övrigt innehåller årsskriften, som är en liten bok, förstås information om föreningens 50-åriga tillvaro. Årsskriften föddes för övrigt redan året efter. Där berättas också minnen från krigsåren, vi får information om odling av lin, följa med på tidsresa i Hömbs kyrka och lära känna Visingsborgs grevskap. Plus mycket annat. Dimbobygden har som vanligt mycket att berätta om bygden förr och nu.

Hans Menzing

Dimbobygden 2016. Jubileumsutgåva. Redaktör: Gunilla Dverstorp. Utgivare: Dimbobygdens Fornminnes- och Hembygdsförening. 160 sidor.

Antikvariatet i SKÖVDE

Döbelns Gata 1

Säljer beg.

BÖCKER och SERIETIDNINGAR

0500-41 06 56

Öppet ons-, tors och fredagar 13.00 17.00

Västgöta nations grav på Uppsala gamla kyrkogård

Många är de västgötar som under århundraden har studerat i Uppsala. De olika landskapen har sina egna nationer och nationsinrättningarnas. Födelseår brukar anges till 1663. Västgöta nation är äldre än så och startade som en fast sammanslutning av "westrogothi" redan 1639 och är fortfarande den naturliga samlingsplatsen för dem som vill känna ett stråk av hembygden i lärdomsstaden. Från år 1640 sträcker sig också Västgöta nations äldsta matrikel. Nationen firade år 2014 sitt 375-års jubileum och är således en gammal och traditionsrik gemenskapsorganisation för västgötar i Uppsala och förvaltar ett rikt arv av kultur och historia. Självklart var den sociala gemenskapen än viktigare i äldre tider då få möjligheter till hemresa fanns. Oftast var det endast i samband med sommarledigheten som man kunde besöka sitt hem.

Ibland hände det att någon student eller annan nationen tillhörig avled i Uppsala. Redan nationsstadgarna från 1695 noterar vikten av att ta hand om landsmän som avlidit. Med dåtida kommunikationer var det svårt för att inte säga omöjligt att transportera den döde till hembygdens jord. Det fick i stället bli så att ett stycke hembygd fick skapas i studiestaden d.v.s ett stycke mark inköptes som begravningsplats och invigdes som Västgöta nations grav för västgötar i Uppsala.

Donation

År 1859 donerade makarna Jane och Adrian Thengberg medel för inköp av en nationsgrav. Förmodligen är Adrian Thengberg allvarligt sjuk vid donationens upprättande då han själv blir den förste som jordas i graven bara en månad efter det att graven är iordningställd. Docenten Adrian Thengberg var en av Gunnar Wennerbergs bästa vänner. Efter honom är det ytterligare 36 landsmän som beretts en sista jordiskt viloplats i graven. Den senaste jordfästningen var 1997 då Göran Synnerström (1941-1997) begravdes. Drygt hälften av dessa har varit unga då de avlidit. Några av de totalt 37 är mer kända än andra. Nationens mesta överliggare Baumbach vilar här sida vid sida med den alltid grälsjuke Olof Fredrik Andersöhn (1810-1888) från Vänersborg. Herman Baumbach (1857-1931) var prästson från Tengene och avlade efter 85 terminer sin examen. Men det var inte på grund av dålig begåvning som han tog tid på sig

utan hans motto var snarare att man skall inte förhastiga sig för en så viktig sak som en tentamen! En annan känd person är, också han prästson från Borås, författaren och lektorn i latin och svenska, Herman Bjursten (1825-1866).

En ensam kvinna har här sitt vilorum; Ingrid Klefbeck (1896-1918) som avled i spanska sjukan.

Framför den resta gravstenen ligger ett lejon som av Landskapsföreningen har blivit renoverad. Mellan tassarna på lejonet har legat en gjuten kopparsköld med Västergötlands vapen. Tyvärr är denna stulen.

I dag kanske vi inte förstår vad det innebär att ha ett stycke mark på främmande ort från hembygden. För de studerande västgötarna i Uppsala har nationsgraven varit och är en kär plats. I samband med nationens majmiddag företas alltid en marsch upp till nationsgraven varvid inspektorn håller tal. Detta är ett enkelt men värdigt sätt att hedra och minnas de personer som trots olika levnadsöden ändå har det gemensamt att de vilar sida vid sida i Västgöta nations grav i Uppsala.

Västgöta nations hus

Från början saknade västgötarna ett eget ställe att samlas på. Landskapen (beslutande organ) hölls hemma hos inspektör. Hos honom förvarande även nationens kassakista. Det kom att dröja ända till 1825, då man köpte det nuvarande nationshuset. De insamlade pengarna räckte inte, varför inspektör (Johan Winbom) fick gå i borgen för köpeskillingen. 1832 togs nationshuset i bruk. Nationshuset, som anses vara det allra vackraste av Uppsalas nationshus, är troligen byggt 1604. Det ägdes under åren 1648-51 av fältmarskalken Lennart Torstensson. 1663 såldes det till professor Martin Brunnerus. Denne lät reparera och bygga huvudbyggnaden. Denna reparation dokumenterades av att året 1666 sattes upp på gaveln mot Fyrisån med adress Västra Ågatan 18

Tre ombyggnader har ägt rum sedan 1800-talets mitt. Det första ägde rum 1900-01. Då tillkom tornet och väggmålningarna i stora salen, föreställande västgötska städer, slott och kyrkor efter förebilder ur Erik Dahlberghs Suecia Antiqua. 1927-28 skedde mindre restaurering medan en mer genomgripande förändring ägde rum 1946-49, efter ritningar av Ivar Tengbom. Kök och tambur tillkom då. Ingången flyttades till sin nuvarande plats. Kinnekullerummet skapades. Slutligen 1981 gjordes den senaste upprustningen, då huset fick sin tegelröda färg.

Johnny Hagberg

En titt i Gustaf Frödings verktygslåda

Gustaf Fröding är en av vårt lands främsta poeter. Typisk för honom är bland annat dikternas musikalitet. En rad av hans poem har tonsatts. Hand i hand med det musikaliska går bruket av dialekt. Björn Bihl har studerat detta i boken *Med stänk av dialekt. Dialektala och andra stilistiska drag i Frödings riksspråkliga dikter*.

Just de riksspråkliga dikterna visar ett intressant inslag av dialekt. Bihl har valt metoden att låta några av de mest folkära dikterna stå i centrum för diskussionen. Ett 50-tal dikter behandlas. Alla dikterna återges ordagrant och nästan alltid i sin helhet. De följs av genomgångar under de tre rubrikerna Diktens innehåll och form, Dialektala drag och Sammanfattande reflektion.

Dikten *Skogsrån* berättar om hur det går för den unge man som råkar möta just skogsrån:

Hon var ungfallsmidig och enstamvig,
och hon skepade, snodde och vrängde sig
som en orm på en lie träd,
så Kalle i Dalen blev rädd.

Uttrycket *skepade sig* är en blandform för *skepe sej*: alltså ett dialektalt ord i riksspråklig form. Här finns också dialektorden *glyste 'tittade'* och *fant 'tok'*. Också beskrivningar som *älskogs-aktig* och *manfolksgalen* kan ses som folkliga.

Dikten *Jonte och Brunte* innehåller några genuint dialektala inslag. Vi hittar stocklat 'mycket lat' och tölas 'tjatas'. Här finns också uttrycket *vem raggen kan hjälpa*, där *raggen* avser 'djävulen'. Här finns slutligen *stracklade 'stapplade'*, som är bildat till ordet *strak 'stel'*. Men *stracklade* har ju ändelsen *-ade* (i stället för *-a*) och är därmed en blandform med drag av riksspråk. Bihl har också studerat Frödings förarbeten till dikten. Där finns en senare struken strof som börjar: Han mindes en kväll, när de voro på kulan, 'på snusen' skulle vi säga i våra dagar.

En av de mest kända dikterna av Fröding är *Det var dans bort i vägen*. Här träffar man den snudiga Marja i Bäck. Snudig betyder 'klipsk' men ordet tillhör kanske inte Frödings egen dialekt. Namnformen Marja är däremot genuin dialekt för 'Maria'. Här talas också om att vischa en flicka i skyn, där vischa betyder 'svänga'. Men vischa också är en blandform, eftersom det i genuin dialekt heter vische. Och musiken den gnällde och gnall heter det, där gnall skall förstås som 'gnällde'. Formen sjön ser ju riksspråklig ut i uttrycket den lövskogsbekransade sjön, men när den rimmar på krön förstår man att ö-et är långt, precis som i värmländsk dialekt, kanske just i Frödings egen värmländska.

Särskilt rik på dialektformer är dikten *Farväll* (En sorgens ton från Amerika), vilken har formen av ett brev från den svenske emigranten mister Johansson till hans före detta fästmo hemma i Sverige, som har dumpat honom. Han minns inte så väl sitt svenska språk och det gör att hans svenska blir svenskare än svenskan själv. Så han skriver vänd för 'vän' (i du grymma vänd), fadervädel för 'farväl', ja till och med skrädaregesädel för 'skräddaregesäll', snädel för 'snäll' och Niagadras för 'Niagaras'. Han har också påverkats av engelskan såsom i den första radens *Farväll* (jfr *farewell*) och *Sveden* (jfr *Sweden*). Men här finns också talspråkliga drag som *gi* för 'giva', *itnåt* för 'inte något' och *butäll* för 'butelj'.

I diktsamlingen *Nya dikter* står dikten *Bergslagstroll*. En rad lyder men annars är det sant och anagga mig, anamma. Här är anagga en förskönande omskrivning för anamma 'ta emot', ett förkortat uttryck för 'må djävulen anamma min själ'. En annan

versrad lyder: och näggum det var roligt, för jaggu det var trol-len. Näggum kommer av uttrycket 'nej vid Gud' och betyder ungefär 'minsann'. Ordet jaggu på samma rad betyder 'ja vid Gud', 'verkligen'. En rad lyder det var som ett dån som när guffarn går. Guffarn är en sammandragning av gudfadern och en förskönande omskrivning för björnen eller åskan. En rad om trol-len lyder då nöso de och lade på långkuten, det senare ordet av kuta 'springa'. Lägga på långkuten innebär att 'springa fort'.

I dikten *Korperal Storm* excellerar skalden i hyperkorrekta former: *geväder* för 'gevär', *bantlädret* för *bantläret 'ränseln'*, *reväder* för 'revär', *blåd* för 'blå' (bildat efter *röd > rö*) *bevädringen* för 'beväringen' och *ungeform* för 'uniform'. Här finns också dialektala former som *geck* för 'gick', *sett* för 'sitt', *exyss* för 'exercis' och *fäll* för 'väl'. – I den här dikten syns tydligt en av Frödings starka sidor: han förmår vända det tragiska till något komiskt. Hans *honnörsord* är sanning och humor.

I diktsviten *En skvallerhistoria* (i samlingen *Efterskörd*) förekommer en rad folkliga kraftuttryck. Ett sådant är *herreje*, en förkortning av *herre jemine*, där *jemine* i sin tur är en kortform för *Jesu domine*, alltså sammantaget 'Herre Jesus Herre'. Ett annat uttryck är å *kôrs j* *Jesses*, där *Jesses* är en form av *Jesus*. Ett tredje är å *jestande je*, där *jestande* är namnet *Jesus* under påverkan av *Kristus* och *hjärtandes* och *je* är en kortform för *Jesus*. Här finns också utropen *gunåss 'Gud nåde oss'*.

Det är svårt att avgränsa vad dialekt är. Vissa ord och uttryck kan vara både dialekt och riksspråk. Ibland använder Fröding blandformer för att tona ner det dialektala. Det finns flest dialektala inslag i den första diktsamlingen *Gitarr och dragharmonika*. Sedan avtar det. Ibland arbetar skalden om sina dikter och tar bort dialekt. Det blir ett sätt att möta publikens krav på språkets förenkling. Samma inverkan har blandformerna. Fröding använder dialekt från olika delar av Värmland. Ibland är språkblandningen eftersträvad, exempelvis blandningen dialekt–slang i dikten *Stina Stursk* och riksspråk–dialekt–engelska i dikten *Farväll*.

Fröding använder mest dialekt i direkt anföring och mest dialekt vid betydelseorden (substantiv, adjektiv osv.).

Man kan säga att språket har två uppgifter hos Fröding. Genom att bruka dialekt från hela landskapet, genom att använda hyperkorrekta former av främmande ord (som *reväder* för *revär*) och genom att använda blandformer (som *skepade sig*) gör han orden mera begripliga för läsarna. Men genom dessa grepp gör han också personerna i dikterna tydligare. Vi förstår hur de talar och tänker.

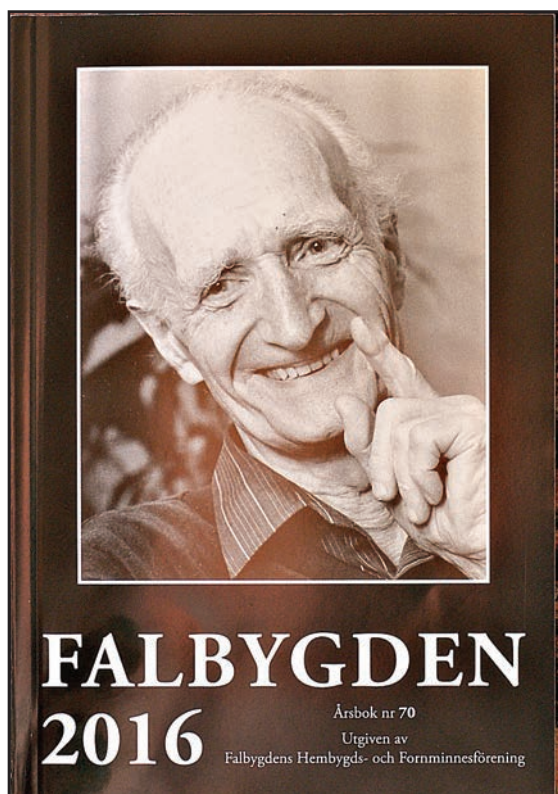
Bihls bok bjuder på intressant läsning: förutom själva dikterna och analyser av deras dialektdrag får man många fina iakttagelser om dikternas själ.

Per-Axel Wiktorsson

Med stänk av dialekt. Dialektala och andra stilistiska drag i Frödings riksspråkliga dikter. Uppsala 2016. (Acta Academiae Regiae Gustavi Adolphi 141) (ISBN 978–91–87403–18–7).

Springschasen som blev poet

Paridon Sahlberg, springpojken som blev poet pryder omslaget.

Falköping och poesi brukar mest kretsa kring Jönn, men det fanns förstås fler poeter. I senaste numret av Falbygden presenteras Caps, Paridon Sahlberg, som också skildrade hembygden och dess folk på god västgötska. Men minst lika intressant är Paridons egen beskrivning av sin uppväxt i början av förra seklet.

Vid 13 års ålder, när dagens ungdomar knappt avverkat halva skoltiden, fick Paridon anställning på ett tryckeri tack vare att han redan tidigare i ett par år på lediga stunder delat ut tidningar för en månadslön på 4:50. Den steg dock till 5 kr efter strejkhott. Det "fasta" jobbet började vid 6.30 och skulle vara slut vid 18, men då vidtog någon timmas städning. Helt olagligt med dagens mått.

Underbara giffar

Främst skulle Paridon springa ärenden åt tryckeriet, men det blev många turer för de anställda också. Karlarna kom med beställningar på öl, ofta från ett visst bryggeri, medan damerna hade krav på kaffebröd. Då kunde han knata till Systrarna Jonssons konditori på Trekanten, som hade "så underbara giffar".

Idag vet väl många inte ens vad en springpojke var, men ännu i mitten av 1900-talet var det mycket vanligt att starta karriären med jobb av det här slaget för att sedan lära upp sig och få bättre uppgifter. Hur utvecklingen skedde för Paridon framgår inte, men förmodligen lärdes han på tryckeriet upp till maskinsättare och det jobbet behöll han till pensionen. Mesta tiden arbetade han för Falköpings Tidning.

Tonsatta dikter

Han var inte bara en skicklig yrkesman, försäkrar Bässe Johansson, som arbetade på samma tidning. Läsaren kan också se att Paridon trots sin korta skolgång verkade behärska både språk och matte på ett utmärkt sätt. Det skulle varit roligt med jämfö-

rande Pisauppgifter från den tiden.

Och att hans poesi lockade framgår av Lena Arvidssons artikel där det framskymtar att hon tonsatt och sjungit ett antal Caps-dikter.

I övrigt inventerar Lena Persson försvunna Falköpingsmiljöer med massor av bilder på Falköping förr, den flitiga Marita Wass skriver bland annat om tiden då Falköping var en teko-stad att räkna med medan Bässe Johansson hyllar Garvis Carlsson, Falköpingspojken som vann fotbollsguld och nästan blev helgonförklarad i fotbollstokiga Madrid.

Årsskriften speglar väl den stora förändring som skett här som på andra håll det senaste seklet.

Hans Menzing

Falbygden 2016. Årsbok nr 70 utgiven av Falbygden Hembygds- och Fornminnesförening. Redaktion: Bässe Johansson och Lena Persson. 142 sidor.

Tre Bäckar och Agda Österberg

Kyrklig textil var Agda Österbergs signum. Här en antependium för S:t Nicolai kyrka i Lidköping från 1930-talet.

Alla har väl i kyrkor och andra kyrkliga lokaler mötts av färgstarka mattor, designade av Agda Österberg. Hon är nog den mest kända av alla textildesigners i Västergötland. Men vem var hon? Varifrån kom hon, och hur kom det sig att hennes Tre Bäckar i Varnhem kom att utvecklas till det textila centrum som det blev?

Svaret kan man finna i den nyligen utkomna boken om Agda Österberg med underrubriken En livsvandring i färg 1891-1987.

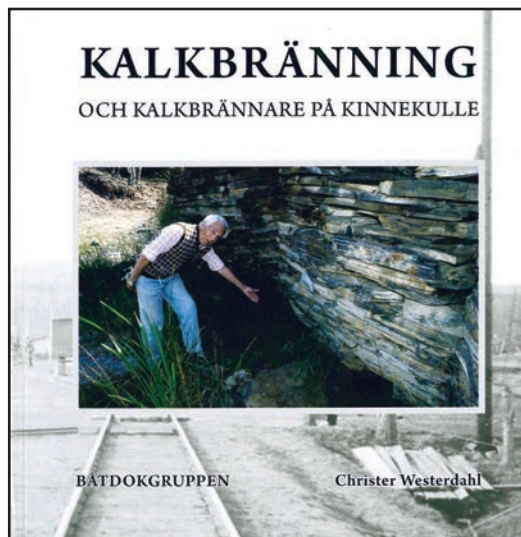
Det är en nära släkting till Agda, Robert Vikström, som sammanställt denna trevliga bok om Agda och hennes livsöde. Boken är givetvis späckad med färgbilder från när och fjärran. Robert har nämligen kuskat runt med kamera och lyckats få vaktmästare att öppna dörrar och ge möjlighet till fotografering. Dessutom har han plöjt igenom flera arkiv, bl a Tre Bäckars eget arkiv.

Agda var född i Stockholm, men lämnade sin verksamhet där. Hon fick tips om att det behövdes en ledare för vävföretaget Axevala-Varnhemsslöjd u.p.a. (AVS). Sagt och gjort – hon flyttade till Villa Nås i Varnhem. Det hela övergick så småningom till att hon lät bygga Tre Bäckar efter att ha förvärvat denna tomt år 1937. Verksamheten hade stor framgång under flera decennier. Efterhand minskade dock företaget. En brorson tog över men 2004 avstannade det hela. Agda avled 1987.

Boken har dessvärre tryckts i en alldeles för liten upplaga, varför tipset är att låna den på biblioteket. Boken omfattar 164 sidor, rikt illustrerade med färgbilder.

Sven-Olof Ask

Kalkbränningens historia på Kinnekulle

Christer Westerdahl har sina rötter i Götenebygden och är känd som författare av böcker om marinarkeologi och om Vänersjöfart och har ett förflutet som universitetslärare i Norrland och i Norge.

I sin nya bok har dock han valt att skriva om kalkbränning på Kinnekulle. Hans tidigare böcker bjuder på underhållande och kunskapsrik läsning och hans senaste är inget undantag.

Kinnekulles stenindustri är väl känd i historien men Westerdahl skildrar den på ett annorlunda sätt. Han berättar självfallet om bergets geologi, men också om vad som karakteriserar de olika kalklagren och om alunskifferns betydelse. När Linné kom till Kinnekulle 1746 var så gott som all skog nedhuggen för att användas som bränsle till kalkugnarna, men sedan man lärt sig att använda alunskiffer som bränsle blev berget åter skogklätt. Westerdahl undervisar pedagogiskt om skillnaden mellan släckt och osläckt kalk och berättar trevligt om de olika människor som livnärde sig på kalkbränning.

Från början brändes kalken av bönder som en sidoinkomst men sedan kalken blivit åtråvärd och stigit i pris tog herrgårdarna över, Trolmen, Råbäck, Hällekis och Hönsäter byggde egna kalkugnar, anställde folk, så kallade kalkisar, och forslade kalk ned till sina nyanlagda hamnar. Det skedde mest på egna småjärnvägar, så kallade decauvillebanor, som man ännu kan se spåren av. Skildringarna av dessa banor och lastningen på vagnarna tillhör de mest läsvärda i boken liksom berättelserna om de Vänerskutor, som transporterade kalken land och rike runt. Allt detta vittnar om en gedigen forskarinsats. Det gör också avsnittet om de olika redskap som kalkisarna använde. Tidstypiska fotografier är unika och roliga att betrakta och ökar läsvärdet.

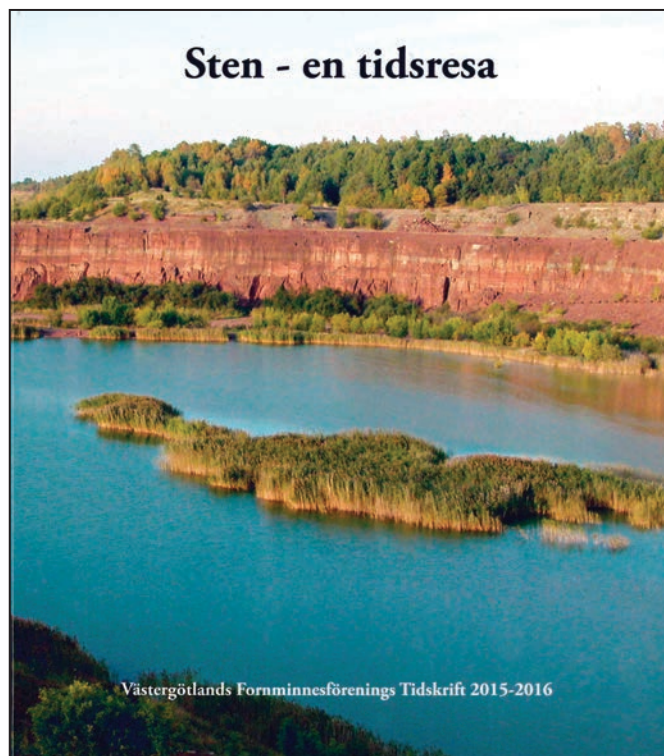
Runt om på Kinnekulle vittnar väldiga högar av rödfyr om den mäktiga kalkindustri som ända fram till 1950 var så typisk för Kinnekulle. De är viktiga industriminnen och av imponerande storlek.

Christer Westerdahl har genom intervjuer, ofta i sista stund, med kalkarbetare och genom tränga arkivforskningar lyckats skriva en intressant bok om en tidigare förbisedd historia. Den är av riksintresse och naturligtvis har den en plats på hyllan för Västgötalitteratur.

Tore Hartung

Kalkbränning och kalkbrännare på Kinnekulle. Båtdokgruppen AB 134 s.

Sten i Västergötland

Nyligen utkom en bok om Sten. Det är en gedigen bok som omfattar hela 17 olika kapitel. Det handlar om sten i många sammanhang. Prof. Jan Svanberg skriver om Stenhuggarfamiljen Fehman på Kinnekulle och Anne Nyqvist Thorsson om Liljestenar. Om portalerna i Skalunda och Häggesleds kyrkor skriver Robin Gullbrandsson. Milstenarnas historia skildras av mariestadsforskaren Åke Möller medan mekaniska stenhuggerier skildras av industrihistorikern Eric Julihn, som även skriver om Kinnekulleoljan och den svenska flottan.

Det är den gamla men högst vitala Västergötlands Fornminnesförening som vartannat år utkommer med sin tidskrift, som egentligen är en inbunden bok. Föreningen grundades redan 1863 och sedan 1869 utkommer tidskriften.

Nu handlar inte boken enbart om sten. Traditionellt finns ett tiotal artiklar under beteckningen Aktuellt antikvariskt. Det är i huvudsak medarbetarna på Västergötlands museum som skrivit artiklar om aktuella antikvariska objekt. Det handlar om allt från Orgelinventering i Skara stifts kyrkor till gravarna kring S:t Olof i Falköping. Den som är intresserad av Medeltida taklag i stiftets kyrkor, kan här läsa om den inventering som gjorts.

Boken omfattar 387 sidor rikt illustrerad med färgbilder. Boken kostar 180:- (+ ev. frakt 45:-) och kan beställas från plusgiro 13 35 41 – 3.

Sven-Olof Ask

Antikvariat Asken

25.000 böcker i butik
10.000 böcker på www.bokborsen.se

Stockholmsvägen 30, Mariestad
0501-14373, 0739-446013
Öppet fre 14-18.

Lilli Zickerman som författare

Emma Carolina (Lilli) Helena Zickerman föddes i Skövde den 29 maj 1858 som dotter till apotekaren Carl Peter Zickerman och hans hustru Hedvig Amalia (född Malmgren). 1887 öppnade Lilli tillsammans med Agnes Behmer en butik i Skövde – Byrå för handarbeten. Då presenterade hon sig som elev av Handarbetets Vänner. Tio år senare deltog hon med arbeten från sin butik som utställare vid Stockholmsutställningen 1897 och belönades med utställningens silvermedalj. Senare detta år flyttade hon till Stockholm och arbetade för att starta det som 1899 blev Föreningen för Svensk Hemslöjd med prins Eugen som ordförande. Bland annat därför betraktas Lilli Zickerman av många som den ”moderna” hemslöjdens moder.

Hon arbetade därefter för denna förening och dess försäljningsverksamhet mm. 1908 köpte hon så en stuga av Isaka-Bengt och en tomt av riksdagsmannen Nils Svante Håkansson i Vittsjö i Skåne. Hon lät därefter bygga ett större hus – Sommarsgården – i vilket hon flyttade in omkring 1910. Med denna plats som bas arbetade hon i cirka 20 år med sitt stora livsverk, nämligen ett planschverk över svenska textilier. Detta finns på Nordiska museet under namnet Föreningens för Svensk Hemslöjd Samlingsverk af Svenska Allmogetextilier och det överlämnades till museet 1932. Efter senare kompletteringar slutar den tillhörande katalogen med nummer 24216. Varje nummer motsvarar en plansch. Dessa planscher utgörs av förstorningar av svartvita fotografier, enligt katalogen fotograferade mellan 1902 och 1937. Många av planscherna är helt eller delvis färglagda för hand av Lilli Zickerman och hennes bror Sven Zickerman. På fotografiet från Vänermuseet syns hon framför ett vävt föremål uppspänt för fotografering. Efter sin tid i Vittsjö flyttade hon 1946 tillbaka till Skövde, där hon dog 1949.

När man söker efter författaren Lilli Zickerman, hittar man dokument från 1897 till 1939. Dessa dokument utgörs i de flesta fall av nedskrivna föredrag, tidningsartiklar och avsnitt i årsböcker. Dokumenten handlar då om hemslöjd i olika avseenden, bland annat med följande överskrifter/titlar:

- Hemslöjden som nödhjälps. Från en novemberresa i Lapp-land 1902 (1902),
- Vår svenska hemslöjds utvecklingsmöjlighet (1903),
- Hemslöjden, ett medel mot emigrationen (1903),
- Hemslöjdens ställning till nutida uppfostran (1904),
- Hushållningssällskapen och hemslöjden (1907),
- Hemslöjden i det konstindustriella arbetets tjänst (1909),

- Den konstnärliga hemslöjden (1909) och
- Huru bör undervisning i hemslöjd lämpligen ordnas? (1911).

På motsvarande sätt har hon också skrivit om slöjd i olika landskap mm, till exempel om slöjd i Blekinge (1913), Västmanland (1917), Skåne (1919) och Dalarna (1927). Som ”expert” deltog hon också i den så kallade Hemslöjdskommittén vars betänkande kom den 10 december 1917. Där skrev hon ett avsnitt med titeln Den svenska hemslöjdens ortskaraktär.

Lilli Zickermans syn på den svenska hemslöjdens utveckling under andra halvan av 1800-talet framgår bland annat av hennes kapitel i boken Allmänna svenska utställningen för konsthantverk och konstindustri i Stockholm 1909. Kapitellet har nummer XVIII och titeln Hemslöjden och det omfattar 21 sidor text. Hon utgår däri från Stockholmsutställningen 1897, där hon ju själv var utställare av arbeten från sin Byrå för handarbeten. Då kan man läsa: ”På utställningen 1897 kunde skolslöjden och den textila konstslojden framvisa ett godt och målmedvetet arbete.

Hemslöjden däremot väckte nog så stort intresse och tillika förvåning, att vi i Sverige hade en så rik och blomstrande slöjd, men visade sig dock vid ett noggrannare studium i ett helt annat ljus. Man såg därvid att mycken håg för arbete visserligen fanns, men att denna tagit sig uttryck i en mängd banaliteter och att den slöjd, som väckte största intresset och satte den egentliga karaktären på de olika landskapen, var alster af en äldre, ja, rent af bortgångna generationers flit och konstskicklighet.

Slutet af 1800-talet var utmärkande för samlareifvern och ur samlares gömmor var det mesta utställningsgodset utplockadt, men i själva verket stod den utöfvade hemslöjden då på en ganska låg ståndpunkt. Det arbete, som nedlagts på dess bibehållande, hade varit för splittradt och för lokalt för att verka väckande på en hel nation. Understödsarbetet hade bestått i undervisning och prisbedömning af slöjdalster på utställningar, men det sätt på hvilket denna verkställdes, åstadkom ett nästan motsatt resultat än som åsyftades.

Då under midten af 1800-talet allmänna utställningar började anordnas, fick hemslöjden på dessa en plats och en och annan belöning. Men, genomläser man dessa belöningslistor, finner man, att hemslöjden vid denna tid omvärderats och öfvergått, från att vara nyttighetslöjd, till att blifva värdelös prydnadsslöjd. Ty man ser, att virkade dukar och antimacasser, lapptäcken och

vaxblommor blifva förr belönade än duktyg och klädningstyg, vadmal och spånad, och allt eftersom denna belöningsmetod följes, blifver den allvarliga slöjden sällsyntare. Efter hvad man också kan finna, är den alldeles borta vid denna tidpunkt, den allmogens gamla konstslöjd, som senare väckte ett sådant intresse, att den lade grunden för hemslöjdens renässans, den hade fått vika för den slöjd, som sedan under årtionden utgjorde den vanliga typen på utställningsföremål – silkesbroderier, applikationsbroderier, lapptäcken, virkning m. m. Och på alla utställningar i landsorten, liksom också på utställningen i Stockholm 1897, har denna dekadensslöjd intagit en framskjuten plats.

Först på utställningen 1909 bannlystes dessa arbeten från länsens utställningar och slöjden fick framträda i allt sitt gedigna allvar.” Denna sammanfattning av hemslöjdens utveckling blev antagligen en av utgångspunkterna för hennes arbete med planschverket. Om detta har hon skrivit i ett inom släkten bevarat dokument troligen skrivet 1930 och med titeln Undersökningsresor för planschverket. Där berättade hon om starten av arbetet med planschverket: ”Den första utställningen av äldre allmogevävnader som jag har kännedom om var i Leksand 1904.

Gustaf Ankarcrona hade där hopsamlat alster från flera socknar. Någon hemslöjdsförening fanns då där icke men kom till stånd på grund av denna utställning.

Den första utställning anordnad av hemslöjdsförening var i Malmöhus län 1909 eller 1910 vid Hörby. Denna avsåg – efter vad som sades mig – ny slöjd av folkets egen tillverkning utan påverkan från hemslöjdsföreningen. Tanke på att insamla och utställa gammal slöjd fanns ej. Men till utställningen inkom dock en del äldre vävnader och broderier hvilka ordnades i ett särskilt mindre rum. Här uppstod då den tanken hos mig att göra en systematisk undersökning af den äldre slöjden och 1910 ordnades en sådan i Kristianstad för Gärds och Albo härader. Utställningen som omfattade endast två härader fick ett oväntat stort omfång, och föremålen fyllde hela övre våningen i Läroverket. Jag ringde och skrev till Nordiska museet, Kulturen i Lund m.fl. och bad dem skicka experter för att studera. Men ingen kom: ”det känna vi förut.” !!! Själv studerade jag så mycket jag kunde – jag kunde icke så mycket på den tiden, allt var nytt för mig – och jag ritade en del; penningar fanns ej att anställa teckningskunniga personer. Jag kände också att jag icke så länge skulle kunna hålla i minne mer än totalintrycket, detaljerna skulle lätt förblandas och snart försvinna. I ren förtvivlan, för att få någon varaktig behållning, fotograferade jag med en filmkamera – 9 x 12 – cirka 300 föremål. Typerna hade jag nu och var glad åt detta.

Så en dag satt min bror och såg på dessa fotografier. ”Vad har du för nytta av dessa utan färg? Måla dem”. ”Så små, det kan jag icke.” ”Giv mig negativa skall jag förstora dem åt dig”. Och därmed var vägen bruten för det planschverk som i närvarande stund omfattar 23.400 nummer. Hur jag kommit åt originalen till dessa, och vilken hjälp jag fått eller vilket motstånd jag rönt av respektive hemslöjdsföreningar framgår av nedanstående redogörelse.”

Med anledning av denna text om starten av planschverket kan följande anmärkningar göras:

- I Gammal allmogeslöjd från Malmöhus län i bild och text, häfte 1, utgivet av Malmöhus läns hemslöjdsförening 1916 kan man i kapitlet Inledning bland annat läsa: ”Det är genom de under senare år anordnade stora häradsutställningarna af gammal och ny slöjd, som man fått kännedom om öfverraskande mängd af gamla slöjdföremål, hvilka ännu finnas kvar i de skånska allmogesläkternas ägo. Malmöhus läns Hemslöjdsförening tog 1910 initiativet till dessa utställningar, och under de fyra påföljande åren genomgingos länets 13 härader.”

- Lilli Zickerman hade tre bröder. Det torde ha varit hennes yngste bror Carl Gustaf Zickerman som hjälpte henne med förstoringen av fotografierna. Han var ingenjör utbildad vid dåtida Chalmers tekniska läroanstalt. Han blev senare också hennes fotograf i olika sammanhang.

- Det första föremålet från Gärds härad upptaget i katalogen till planschverket har nummer 1217 och det utgörs av en kudde i rödlakan fotograferad 1910. Det ägdes då av Anna Nilsson i Degeberga. I en anmärkning kan man läsa, att ”Kudden är vävd av ägarinnans farmor 1771. Ärvdes av hennes föräldrar 1853. Ärvdes av henne själv 1887.”

Om sina upplevelser i kontakten med Skaraborgs läns Hemslöjdsförening med avseende på planschverket berättade hon med följande text: ”I Lidköping var något år mellan 1911 o 14 var av Hemslöjdsföreningen en utställning ordnad. Ehuru ej underrättad, reste jag dit. Tilläts ej taga negativ för egen räkning, men fotograferade ändå åt Hemslöjdsföreningen under löfte att få taga kopior av föreningens negativ. Trots detta löfte nekades mig dock sedan kopiorna och först många år efteråt, då Landshövdingen Ekman kom till styret, fick jag låna negativa för att taga förstoringar däraf. I hennes namn fick jag också låna hem vävnaderna för målning. Detta skedde ej förrän Svensk Hemslöjd övertagit ansvaret. Det blev ju så dyrbart att jag ej själv skulle kunna bekosta det.”

Utställningen i Lidköping var 1913, men fotografier från utställningen är i planschverket angivna som tagna 1923. Det var antagligen först då, som hon fick tillfälle att göra kopior av negativa med hjälp av ”Landshövdingen Ekman”.

Nästa utställning i Skaraborg anordnades i Skara 1924, då ”under ledning av den framstående slöjdxperten Lilly Zickerman i Vittsjö”, som det stod i ett sparat tidningsurklipp. Hennes förnamn stavades allt som oftast fel i olika sammanhang. Inför den utställningen efterlyste hon textilier genom artiklar under rubriken Allmogekonst i Västergötland, bland annat i Wetsgöta-Posten (WP) under våren 1924. Artiklarna handlade om rosengång, rya, rödlakan, fransar, takpell och dynor/bänkalängder. I artikeln om rosengång i WP den 15 april 1924 kan man bland annat läsa: ”Det är det vävnadslag, som förekommer allmännast i Västergötland och ännu i dag användes för mattor, hästtäckan m. m. ... Av stort intresse vore att få veta vad dessa täcken kallas. Ibland har namnet uppgivits vara ”vepa”, ibland ”gubbatäcke”. Äro dessa namn betecknande för olika mönster eller olika vävnadslag?”.

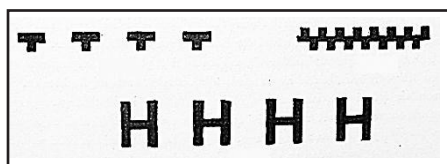
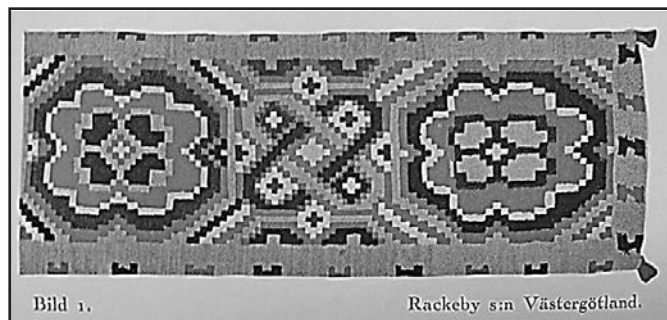
Lilli Zickerman planerade att använda sina erfarenheter från arbetet med planschverket till att ge ut böcker under samlings-titeln Sveriges folkliga textilkonst med utdrag ur Föreningens för Svensk Hemslöjd Samlingsverk över svenska allmogetextilier. Men hon orkade bara fullfölja en sådan bok – Del 1 Rö-lakan, som gavs ut 1937. Då var Lilli Zickerman 79 år gammal. I bokens Inledning kan man läsa: ”Avsikten med föreliggande utredning är att belysa tekniks och forms inbördes förhållanden till varandra inom olika orter. Hur skiftande sinsemellan de olika mönstertyperna än kunna förefalla, ingå dock i deras sammansättning ett antal gemensamma grundformer, mer eller mindre använda och på olika sätt varierade. Endast genom att grundformerna studeras såsom detaljer, kunna typerna med lätthet förstås och särskiljas. Arbetet är därför behandlat med detaljgranskning av vederbörande mönstertyper efter teknik, form och färg, typ.

Tekniken är det grundväsentligaste för ett följdriktigt arbete med dennas uttrycksmedel, form och färg, för att nå fram till bildande av typen och ytterst bygdetypen. De olika arbetssätten (teknikerna) ha ofta sina begränsade områden, och få äro använda inom alla landskapen. Främst av vävnader i liggande

ränning ställer man RÖLAKAN.”

En av de bygdetyper som beskrivs i boken utgörs av vävnader från Rackeby. Den illustreras med ett färgfotografi (här i svart-vitt) av en bänkalängd, som utgörs av bild 1 i bokens plansch 42. Om denna bänkalängd kan man bland annat läsa: ”Bild 1 är en längd från Rackeby, Kållands härad i Västergötland. Mönsteruppställningen synes ha bildat typ endast inom detta begränsade område ... Den runduddiga stjärnan, vilken har samma form som i Småland, är dock ej det mest utmärkande för Rackeby-typen. Det typbildande momentet är det valknutsliknande mellanpartiet, som åtskiljer stjärnorna. Denna säregna form i rölansteknik återfinns icke på annan ort.

Bänkalängder och dynor finns i denna typ och även kuddar, de senare med endast knutpartiet såsom huvudform. Bården är någon av de säregna typer som närstående figurer visar.”

Även om hon inte kunde fullfölja planerna på att ge ut böcker om andra textila tekniker och föremål, finns enligt en förteckning från Nordiska museets arkiv hennes manuskript till delarna II-XX av verket Sveriges folkliga textilkonst med undantag för delen XVI. Jag har studerat manuskripten till de tre banden avseende Del XIX Knyppling. I manuskriptet till Band 1 har hon i en form av inledning skrivit: ”De landskap där spetsknypplingen i mera betydande utsträckning utförs är: Östergötland, Dalarne, Skåne och Blekinge samt. I något mindre grad, Hälsingland. Dessutom förekommer den sporadiskt inom de flesta landskap men framvisar där ingen säregen, bygdebetonad typ.

Dalarne, Skåne och Blekinge ha rent folklig karaktär med starka särdrag mellan socknar och häradar.

Kan förbindelse med utomstående områden förmärkas har detta aldrig resulterat i ren kopiering, endast gifvit uppslag till nya former som efter omarbetning ingått i bygdens säregna typbestånd.

Östergötland saknar en folkligt präglad typ och knypplingskonsten har där tillkommit under helt andra förhållanden än i de öfriga provinserna. Den har där aldrig varit utförd endast för folkets eget bruk utan afsedd för förvärv, varit en handelsvara som kringförts och försålt öfver hela landet och till alla samhällsklasser. Man finner dess alster i slott och borgarhem likaväl som hos allmogen, äfven på orter där en bygdebetonad typ finnes, och dess mönster har alltid följt de rådande moderiktningarne.”

Det kan anmärkas, att det finns endast åtta föremål från Skaraborg i hennes planschverk som betecknats som knyppling och för sex av dessa anmärks, att de utgörs av Vadstenaspetsar.

Som avslutning har jag här hämtat en text ur Lilli Zickermans 1924 tryckta föredrag Hemslojden i forna dagar och i vår tid:

”En kritik, som ofta riktas mot hemslojdsarbete, är att det såsom ”hemmagjort” är grovt och simpelt. Ja, om slöjdaren icke själv utbildar sin skicklighet, så blir helt naturligt arbetet grovt och ojämnt. Men där materialet är gott och skickligheten stor, där passar en dylik benämning ingalunda in. Jag trotsar någon att uppvisa vackrare lärft, dräll och damast från vår tids industri än vad de gamla husmödrarna åstadkommo, då det bästa materialet användes och skickliga händer utförde arbetet. Men det är hemslojdsföreningarnas förtjänst, att det handarbetade åter fått det värde, som det med rätta förtjänar. Det är genom dessa föreningar, som hemslojden numera icke räknas till de enkla och förbisedda arbetsgrenarna utan står vid sidan av konsthantverket och användes tillsammans med detta för att skapa verkligt stilfulla och konstnärliga hem. Men härtill förutsättes arbets-skicklighet och odlad smak. Där dessa två finnes i förening och få sätta sin stämpel på slöjdstren, där ordnas hem med hemslojdsalster, som stå långt högre i stilfullhet och gedigenhet än några som ordnats med fabriksalster, hur eleganta dessa än må te sig.”

Inte undra på, att Lilli Zickerman än idag av många betraktas som den ”moderna” hemslojdens moder och frontfigur.

Alf Johansson

Störst på Västgötalitteratur, Vätternböcker, Göta Kanal och Folke Dahlberg

Antikvariat Wetter, Göran Midman

Tunnbindaregränd 1 A, 544 30 Hjo

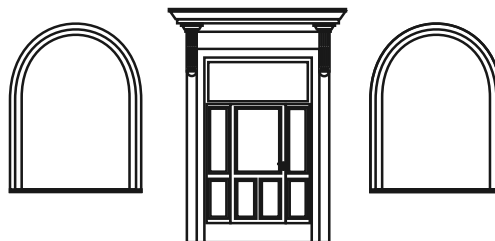
goran.midman@hjomail.se

0503-655895, 072-7414209

www.bokborsen.se

MATS REHNSTRÖM

Rara böcker, bibliografi & handskrifter

ANMÄL DIG FÖR ANTIKVIARIATETS NYHETSBREV

- De skickas till abonnenterna via E-POST
- Nyhetsbrevet distribueras i PDF-FORMAT
- De utkommer med en till två veckors mellanrum.

ANMÄLAN GÖRS ANTINGEN VIA E-POST:

rehnstrom@svaf.se

ELLER VIA FORMULÄRET PÅ VÅR HEMSIDA:

www.matsrehnstrom.se

FLOBY ANTIKVIARIAT

Öppet : söndagar 13-19 (hela året)

Tfn 0515 40940, 40773

Nära litterärt toppmöte i Jonsered 1835

Det kunde blivit ett världs litterärt toppmöte på västgötsk mark sensommaren 1835. Tidens klena kommunikationer ställde till det. Den då internationellt berömde Esaias Tegnér och USA:s nya litterära stjärna Henry Wadsworth Longfellow missade varandra vid besök hos paret Wijk i sommarvistet Bokedalen i Jonsered.

Villa Bokedalen revs 1960. Det tidigare idylliska läget tycks blivit fördärvat av järnvägen redan 1856.

Tegnér tillbringade en del av sommaren i Göteborg. Till det som lockade biskopen och skalden mest var den 25-åriga Hilda Wijk, gift med den dubbelt äldre affärsmannen Olof Wijk d. ä. Den drygt 50-åriga Tegnér blev rejält betuttad i fru Wijk och låg verkligen i för att ofta i Bokedalen träffa denna en av tidens stora skönheter. Samtidigt hade biskop Tegnér på hemmaplan i Växjö ett passionerat intimt förhållande med Emili Selldén. Här var 1830-talets store kulturman, med stor utomäktenskaplig kvinnoaptit.

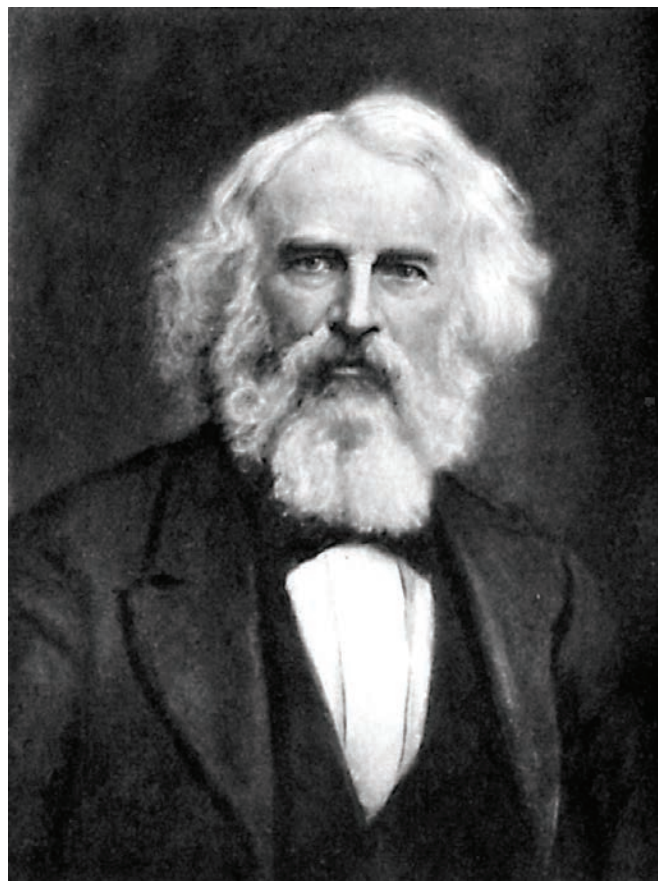

Tittade djupt i Hilda Wijks blå ögon... Biskopen och skaldestjärnan Esaias Tegnér omkring 1835. Foto Wikipedia.

Kort tid efter att Tegnér lämnat Bokedalen och Göteborg 1835 dök Henry Wadsworth Longfellow upp i det Wijkska sommarhuset. Longfellow var i början på sin litterära karriär och förmodligen ett okänt namn för Tegnér, som befann sig i livets och karriärens nedan. Under ett uppehåll i Stockholm hade Longfellow i alla fall fördjupat sig i Tegnér's alster. Om han stött ihop med Växjöbiskopen i Bokedalen kanske det räddat resan för den amerikanske skalden och språkvetaren. Longfellow konstaterade senare att Sverigeresan var ett stort misslyckande. Detta delvis kanske färgat av att året 1835 slutade i djup tragedi för den amerikanske skalden.

Värden Olof Wijk hade några år tidigare besökt USA. Unga makan Hilda var litterärt intresserad. Förmodligen förde detta det longfellowska resesällskapet till Jonsered på deras resa från Stockholm till Köpenhamn och vidare.

Longfellow passerade även Göteborg på uppresan mot Stockholm i juni 1835. Han reste i sällskap med makan Mary och två av hennes väninnor. Efter storm på Kattegatt missade sällskapet Göta kanal-båten till Stockholm. Istället blev det häst och vagn till huvudstaden.

Som de flesta är vana att se Henry Wadsworth Longfellow, åldrad och hyllad. När han besökte Västergötland var han blott 28 år. Foto: Library of Congress.

Longfellow överraskades av fattigdomen längs vägen. Men det fanns också ljuspunkter. I Trollhättan beskådades midsommardans. Vid övernattning i Lidköping upplevde skalden sensationen att kunna läsa skriven text i den ljusa midsommarnatten.

I Stockholm mötte besvikelsen att gode vännen Karl August Nicander inte var på plats. Men så hade amerikanerna inte heller förvarnat om sin ankomst. Nicander och Longfellow hade

mötts i Italien några år tidigare och blivit goda vänner. Nican-
der hade introducerat Longfellow till den nordiska litteraturen
och i synnerhet Tegnér's verk.

Vädret var dåligt redan sommaren 1835. Personer som Long-
fellow ville träffa befann sig under sommaren borta från stan-
den. Att Mary Longfellow visade sig vara gravid skapade oro...
Longfellow var missnöjd. Men han lyckades ändå lära sig en hel
del svenska, tydligen nog för att senare översätta Tegnér's verk till
engelska. Dessutom studerade Longfellow finska. Lönnrots upp-
teckningar och kompletteringar av finsk folkdiktning, Kalevala,
inspirerade. De finska spåren lär märkas i ett av Longfellow's
mest berömda diktverk, Hiawathas sång.

Tillbaka till Göteborg åkte sällskapet Longfellow med Göta
Kanal-ångaren Amiral von Platen. Två år senare tog en annan
litterär gigant samma båt på resa genom bland annat Västergöt-
land: H.C. Andersen.

I väntan på båtförbindelse till Köpenhamn blev det tydligen
tid att besöka Wijks i Bokedalen. Jo, paret Wijk berättade säkert
om Tegnér. Möjligen utelämnades detaljerna om biskopens trå-
nande uppvaktnings av Hilda Wijk.

Sverigeresan kom för Longfellow att överskuggas av dyster-
het. Mary Longfellow fick missfall i sjätte månaden och avled
av sviterna.

Men Longfellow's intresse för svensk och nordisk litteratur
bestod. Longfellow lyfte fram Tegnér som föredöme och över-
sätte en del av hans verk. Och kanske mindes han den ljusa
juninatten i Lidköping... Longfellow utvecklades till att bli en
av USA:s mest älskade skaldar och den amerikanska litteraturen
kunde med honom stiga fram som jämbördig med den brittiska.

Fredrika Bremer besökte Longfellow under sin stora USA-
resa 1849-51. Hon konstaterade då också att han sett till att
svensk litteratur var väl representerad i biblioteket på Harvard-
universitetet, där Longfellow då verkade. Även västgötalitteratur
hade letat sig till lärdomsstället. Västgötalagen hörde till det som
de svenska besökarna träffade på.

Ingemar Brink

Källor:

Carina Burman: Bremer. En Biografi. Uppsala 2001.

Fredrika Bremer: Det unga Amerika. Skildringar sammanställda
av Klara Johanson. Bonniers. 1927

Charles C. Calhoun: Longfellow: A Rediscovered Life. Beacon
Press 2016

Erik Bergendahl: Partille Krönika. Göteborg 1920

Ewert Wrangel: Den blåögda. Hur Hilda Wijks litterära minnen.
1908 (Projekt Runeberg)

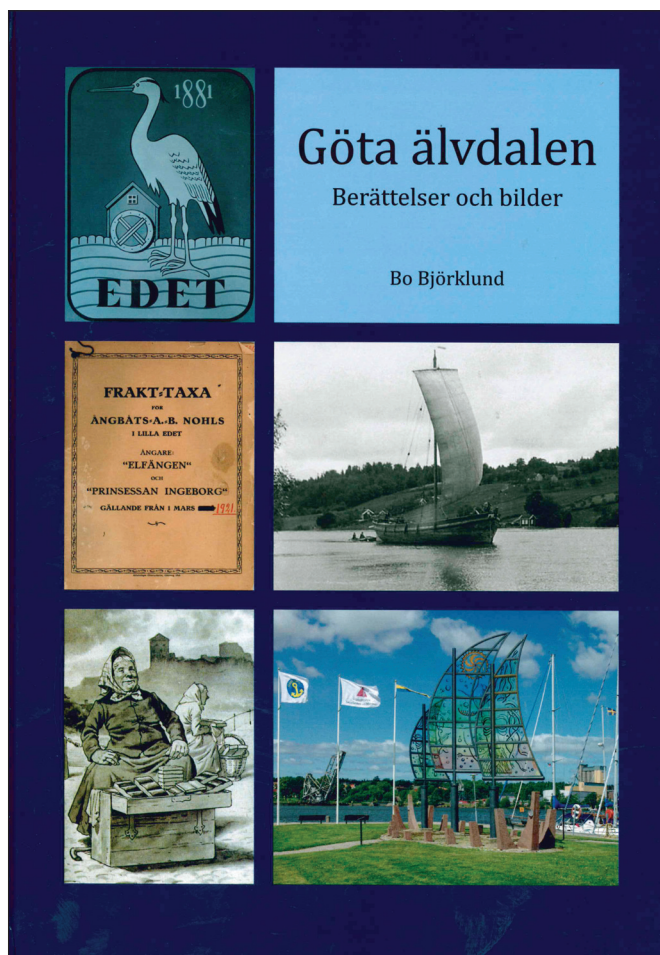
Västgötalitteratur på Facebook

Många har anslutit sig som "vän" till Västgötalitteratur's
Facebooksida.

Du som är med i Facebook – skriv Västgötalitteratur i
rutan, så kommer vår facebook-sida fram.

Där kan Du följa aktuella händelser i föreningen och även
göra egna inlägg om västgötalitteratur. Du kanske vill lyfta
fram en ny bok, eller eftersöka en gammal dito.

Praktbok om Göta älvdalen

Bo Björklund har utkommit med ett nytt storverk. Både vad
gäller innehåll, omfång och format. Tidigare har han publice-
rat ett flertal böcker, bl a de tre delarna om Risveden. Denna
gång handlar boken om Göta älvdalen och dess historia. Mycket
arbete ligger bakom. Arkivstudier, jakt på lämpliga foton osv.
Resultatet är gediget. Hela 304 sidor har det blivit, i A4-format.

Ett flertal företeelser utmed älven har fått egna kapitel. Lätt
är att hitta i boken, eftersom ett föredömligt fint register finns.
Givetvis har fallen, slussarna och kraftverken fått stort utrymme.
Men även flottningen samt trafiken över älven, broar, färjor och
överroddare har egna kapitel. Olyckor och förlisningar samt gi-
vetvis de många rasen som skett utmed älven. Varven vid älven
har varit ett mindre antal, medan tegelbruken varit desto fler.
Givetvis får städerna Trollhättan och Vänersborg bra utrymme i
boken liksom de medeltida städerna Lödöse och Kungälv.

Mycket finns att lära och läsa i denna omfattande bok. Boken
kan beställas från Bo Björklund, tfn 0303-74 98 78 eller via
email: bo.bjorklund@risveden.com

Sven-Olof Ask

Vårkatalog 2017 Historia- Ryssland-Topografi-Varia.

Jernskogs antikvariat,
Lennart Elgström 670 41 Koppom.

Beställ katalogen:
jernant@spray.se, tel: 0571- 12084

Studieresa till Uppsala

Syrelsen stående fr.v. Anne Andersson, Clary Winberg, Annicka Berggren, Ritwa Herjulfsdotter.
Sittande fr.v. Sven-Olof Ask, Gerd Ljungqvist-Persson, Johnny Hagberg, Tore Hartung och Niklas Krantz

Bibliotekarie Helena Backman förevisar Horeae de Domina från 1495

Styrelsen för Västgötalitteratur har besökt Arkivcentrum, universitetsbiblioteket Carolina Rediviva, Västgöta nation och Domkyrkan som visades av åldervaktmästare Björn Åhlander.

Lars-Gunnar Larsson, professor emeritus i finsk-ugriska språk och inspektor för Västgöta nation och Förste kurator Elin Nilsson visade Västgöta nations vackra och traditionstygda lokaler med anor från 1630-talet. Västgötalitteraturs styrelseledamot Tore Hartung bidrog med en rad personliga minnen från studenttiden. Västgöta nation har idag 1300 medlemmar.

Språkforskaren, professor emeritus, Svante Strandberg tog emot vid Arkivcentrum och berättade entusiasmerande om sin forskning och visade något av det stora insamlade uppteckningsmaterialet från Västergötland som förvaras där. Strandberg har i sin forskning analyserat mängder av västgötska ortnamn.

Bibliotekarie Helena Backman och 1:e bibliotekarie Krister Östlund, Kulturarvsavdelningen, "Äldre tryck och specialsamlingar", vid universitetsbiblioteket, visade rara böcker från Västergötland. Bland andra inkunabeln *Horeae de Domina*, Vår Frus tider. Tack vare en liten anteckning på försättsbladet vet vi att den använts i både Linköpings och Skara stift. Den är tryckt år 1495 och utgör det enda kända bevarade exemplaret från Vadstena klostertryckeri som brann ned i oktober samma år. Skara Stiftshistoriska sällskap har gett ut den i faksimil och översättning. Per-Axel Wiktorsson, professor emeritus i nordiska språk, höll därefter ett intressant föredrag om exlibris och visade avslutningsvis några exemplar ur sin egen exlibris-samling som har donerats till universitetsbiblioteket.

En excentrisk bibliotekarie

En av våra främsta biblioteksmän genom tiderna är utan jämförelse Gustaf Edvard Klemming. Han var född den 5 september 1823 i Vingåker och avled i Stockholm den 31 augusti 1893. Efter studier i Stockholm och Karlsborg blev han student i Uppsala 1841. Klemming anställdes vid Kungliga Biblioteket 1845, blev Överbibliotekarie 1877 och avgick med pension 1890. Han var bibliotekarie i Svenska akademien 1851-90 och amanuens vid Myntkabinettet 1854-72.

Klemming var inte bara en kunnig bibliotekarie. Till hans fördel kan läggas att han även själv samlade böcker. Självklart var han en trogen gäst vid bokauktioner, och det var företrädesvis de äldre svenska trycken före 1700 som han intresserade sig för. Med detta huvudtema kom han under sin bibliotekarietjänst att samla ihop en nära nog komplett samling i Kungliga biblioteket, där hans egen samling, som han skänkte till biblioteket 1856, utgjorde en god grund. Hans egen samling omfattade över 10 000 tryck – svenska tryck och utländsk litteratur – om Sverige. Klemming tog även aktiv del i KB:s nya biblioteksbyggnad i Humlegården som stod färdig 1878.

Klemming utgav ett flertal viktiga bibliografiska verk. Här kan bara nämnas några viktiga, såsom *Sveriges dramatiska litteratur till och med 1875* (1863-79), *Sveriges kalendariska litteratur* (1878-79) och den viktiga *Samtida skrifter rörande Sveriges förhållande till fremmande magter* (1881-83). Inom Svenska Fornskriftssällskapet var han ytterst verksam och har i sällskapets serie utgivit 28 band.

Andra intressanta utgivningar av Klemming är: *Anteckningar om Rudbecks Atland* 1863, *Ur en antecknares samlingar* 1868-73, och *Ur en samlares anteckningar* 1883-86. Tillsammans med J. G. Nordin utgav han 1883 *Svensk boktryckerihistoria 1483-1883*. Klemming tog initiativet till ett flertal faksimilutgåvor av flera av våra äldsta tryck. Här kan nämnas *Dyalogus creaturarum*, *Vita Katherine*, *Vita Brynolphi* och även *Västgöta Lagbok* 1889, en utgåva av *Äldre västgötalagen*. Han utförde ett gigantiskt arbete med att sammanföra blad från de gamla missaleutgåvorna. Det

främsta arbetet var kompletteringen av *Missale Upsalense*.

Klemmings mångsidighet och stora lärdom kring de äldre trycken gjorde att hans arbete som Överbibliotekarie med alla dess administrativa åtaganden blev lidande. Det han inte var intresserad av ägnade han föga tid åt. Hans eget yttre var däremot alltid aktuellt för honom och han kan beskrivas som en ytterst fåfång person vad det gällde sitt eget utseende. Hans väldiga hår och skägg kammades omsorgsfullt. Hans excentriska läggning och uttalade intresse för mysticism och spiritism var vida kända.

På grund av ohälsa och framförallt av svår astma hade han svårt att förflytta sig och tog under långa tider sitt kontor till bostad trots att hans bostad inte låg långt från hans arbetsplats. Bibliotekets böcker kom allt mer att räknas till hans egen egendom och han bytte och handlade friskt med dubletter. Ett kraftfullt spår av närighet fanns hos honom om han upptäckte att någon hade en utgåva som han dvs. biblioteket saknade. Han blev känd för att inte sky några medel för att få tag i böcker till "sitt" bibliotek. En anekdot berättar att efter varje besök hos konsthandlaren Henryk Bukowski, brukade denne omfamna Klemming till avsked för att känna efter om Klemming inte hade fått med sig någon bok under besöket.

För sin hädanfärd hade Klemming gjort noggranna instruktioner och han hade själv skrivit notisen om sin egen död och talat om vilka som skulle få notisen. Han var en ivrig anhängare av likbränning dvs. kremation och var en av grundarna till den första eldbegängelseföreningen. Han hade föranstaltat att han skulle brännas i en flätad korg med lock som han även brukade som säng på sitt tjänsterum. Tyvärr går det inte alltid som man önskar. Vid Klemmings död visade sig korgen för stor för krematorieugnen. Han fick jordbegravas i korgen och vilar idag på Norra Kyrkogården. På hans grav står en stor bautasten.

Även när det gällde familjeförhållanden var Klemming ganska annorlunda mot tidens sätt att se på saker och ting. Han gifte sig 1863 med Clara Louise Schönberg (1833-1913) och fick med henne fyra döttrar som samtliga föddes innan föräldrarna hade gift sig!

Johnny Hagberg

Vapen för All

Sten All var född 1929 och kriminalinspektör i Skövde. 1984 antog han vapnet för sig och sin hustru samt efterkommande med släktnamnet. Vapnet symboliserar vapenantagarens yrkesinriktning såsom ordningen väktare. Liktorknipporna står för såväl straff som rättvisa, eklöven i heligt tretal hänsyftar på sanningens väktare och förekommer som emblem på uniformer inom poliskåren. Hjälmens bär upp rättvisans vågskålar.

Släktnamnet All är belagt som soldatnamn från 1700-talets Västergötland.

Teckningen till vapnet utfördes av heraldikern och fil dr. Jan Raneke (1914-2007). Raneke komponerade över 300 vapen till enskilda och föreningar och räknas som en av våra främsta heraldiker i modern tid. 1975 disputerade han på avhandlingen *L'amoral Bergshammar – en medeltidsheraldisk studie*. Åren 1982-1985 utgav hans stora verk *Svenska Medeltidsvapen I-III*, det första standardverket om medeltidssläkters heraldik och genealogi.

Sten Alls vapen trycktes även som ett exlibris och har som sådant nr. 167 i Ranekes opuslista.

Johnny Hagberg

Göteborgsbokens dag

Göteborgsbokens dag - Endagsmässan i Göteborg! Lördag 1 april – kl. 10 – 17.

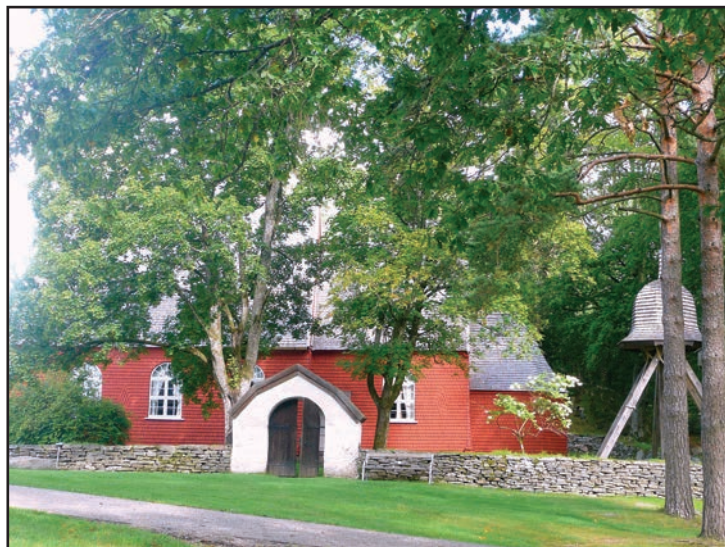
- Landsarkivet i Göteborg, Arkivgatan 9A (ett stenkast från Götaplatsen).
- Presentation och försäljning av böcker med kopplingar till Göteborg.
- Ett evenemang som lyfter fram berättelser och kunskap om Göteborg som publicerats i tryckt form. Årets Göteborgsbok utses. Mässans hela föreläsningsprogram presenteras på www.riksarkivet.se/goteborg, under mars månad.
- Från Västgötalitteratur medverkar Niklas Krantz och Ritwa Herjulfsson. Den förre med försäljning av Lars Gahrns nyutkomna bok "Christina Hall, vänskapens och livsglädjens värdinna, Christina Hall på Gunnebo och i Hallska palatset, speglad i sin visbok, sin brev och andra efterlämnade källor".
- Ritwa Herjulfsson håller ett föredrag om en göteborgare som fått ge namn åt en polarväxt, ett landområde på Grönland, en sjö på Spetsbergen samt en gata i Göteborg, Thorild Wulffsgatan. Ritwa presenterar två nyutkomna böcker: "Thorild Wulff – Äventyraren som försvann" och "Mitt namn är Wu-Lu-Fu, Thorild Wulffs bilder från Kina 1912-1913".
- Göteborgsbokens dag arrangeras av Riksarkivet Landsarkivet i Göteborg och Göteborgs hembygdsförbund.

Välkommen!

Björngatan 17 A · 553 37 Jönköping
Telefon 036-34 04 70 · 036-418 94
Mobil 070-748 83 25

ÖPPETTIDER
Måndag – Fredag 13.00 – 18.00
Lördag 10.00 – 13.00
Andra tider efter överenskommelse

Alltid minst 20.000 böcker i affär och lager.
Sökservice av böcker.
Köper böcker, större boksamlingar
samt gamla svenska bykort.
Korrekt bärdering
Österlånggatan 21, Borås · Tel 033-13 02 50
Öppet: månd-fred 13-18

Föreningen för Västgötalitteratur

kallar till Årsmöte i Borås lördagen den 8 april 2017
Samling vid Ramnakyrkan, Borås Museum (Parkgatan vid Ramnasjön).

- 13.00 Lennart Wasling berättar om Boråsförfattare
- 14.00 Årsmöte och kallande av Hedersledamöter
- 14.45 Kaffe med dopp
- 15.30 Rundvandring och guidning av de äldre husen i Ramnaparken
- 17.00 Avslutning

Anmälan är obligatorisk, med tanke på kaffet. Anmälan sker via email: sven-olof.ask@tele2.se
 eller per telefon 070-74 26 518, senast den 3 april

Styrelsen

-O-O-O-O-O-O-O-O-O

Bokauktion 25 mars

Årets första bokauktion hålls **lördagen den 25 mars** i **Stora Levene**, strax utanför Vara. Lokal är församlingshemmet, beläget på Storgatan 44, dvs genomfartsgatan i Stora Levene. **Start kl 9.30. Fastpridförsäljning från kl. 8.30.**

Bokauktionen innehåller förutom västgötaböcker en myckenhet av järnväglitteratur, litteraturhistoria och arkeologi. Det är Ingemar Landins stora samling av järnväglitteratur som avyttras samt delar av Åke Hyenstrands arkeologiska samling.

Den kände, eller snarare ökände Jonny Bode skrev en revy som heter "Det". Ett maskinskrivet revyhäfte i tre akter, 36 tablåer. Häftet på 68 sidor var okänt fram till nyligen. Bland riktigt svåra böcker väljer vi att nämna ett ypperligt ex av *Wenersborgs flora* från 1854 och en *Kort beskrifning på aërostatiska maskinen* (luftballong) från 1784.

Bokauktionskatalogen sänds till de som betalt prenumerationsavgift för dessa.

